

Kultúrával vagy anélkül

1989. szeptember 14-én a fenti címmel rendezett tanácskozást a Magyar UNESCO Bizottság által összehívott értelmiségi testület: *Ágh Attila, Ambrus Zoltán, Ancsel Éva, Bánlaky Pál, Bendik József, Bereczky László, Bereczky Loránd, Czine Mihály, Drexler Gábor, Erdi Sándor, Falusné Szikra Katalin, Fodor Péter, Frenkl Róbert, Gábor József, Harsányi László, Hidy Péter, Illés István, Kádár Béla, Kirschner Péter, Kocsis István, Koncz Gábor, Kovács Flórián, Köpf László, Kuti Éva, Nagy Géza, Olasz Lászlóné, Ördögh Szilveszter, Rólek Ferenc, Rózsa Gyula, Sajtó Géza, Salgó Lászlóné, Szabó Éva Mária, Szabolcsi Miklós, Székely Anna, Varsányi Gyula, Vitányi Iván és Zelnik József.*

Tekintettel a téma kiemelkedő fontosságára, arra, hogy hasonló kérdésekről a *Könyvtáros* immár hosszabb ideje faggatja kultúránk jeleseit (*Király Istvánt, Hankiss Elemért, Vitányi Ivánt* stb.), valamint arra, hogy a tanácskozáson a magyar művelődésügy legjobb szakértői fejtették ki véleményüket fundamentális kulturális kérdésekről, nem is szólva arról, hogy a tanácskozás eredményeképp a résztvevők ajánlást fogadtak el, szerkesztőségünk vállalkozott az anyag közlésére.

Sajnos az alábbiakban nem minden hozzájáruló megnyilatkozása szerepel, csak azoké, akik kérésünkre megküldték hozzászólásuk javított, „autorizált” változatát.

A struktúrákat szét kell törni

A tárgyalások eredményességének szempontjából két veszély van: egyrészt csábító lenne a kultúra jelenlegi átmeneti válságának felszínén megragadni (piacosítás és kultúra ütökése), ehhez kényelmes lenne hozzáfűggeszteni az UNESCO fejlesztési programját. Ez másrészt a politikai szituáció elemzése felé vinne el. A kultúra fejlesztésének évtizedéről viszont szó sem lehet itt Magyarországon, mert évtizedek óta ellenkező irányba ható erők működnek, ezen struktúrák lebontása nélkül semmit sem lehet tenni. A negyvenéves zsákutcás fejlődésben strukturált módon három olyan mechanizmus van, amely nem tudatosan hat a kultúra ellen, de akadályozza annak fejlődését. A 40 év alatt kialakult államszocializmus egyrészt innovációellenes, széttörő a kutatás-tervezés-termelés társadalmi láncolatát; másodsor a kultúraellenességet az egész költség-

vetési tervezési mód foglalja magában a „maradék” elvvel; harmadszor az állam 40 éve működő rendszere képzettségellenes. Ezeket a struktúrákat szét kell törni, mégpedig úgy, hogy megszüntessük az „átmenetiség” elvét, mint a rövid táv- és hosszú táv ellentétét. Minden új pénzügyminiszter azzal kezdi, hogy a kulturális fejlesztési céllal egyetértünk, de rövid távú nehézségeink miatt nem csinálhatjuk. De amíg nem csináljuk rövid távon is azt, amit hosszú távon jónak tartunk, nem fogunk kijutni a válságból. Amíg nincs olyan miniszter, aki ezt a módszert követi, amíg struktúralebontó politika sincs, legfeljebb arról beszélhetünk, hogy melyik miniszter okosabb. Végül is a 40 év alatt kialakult rendszer tudatosan és ideologikusan értelmiségellenes, ez többé vagy kevésbé benne van a politikai vezetők gondolkodásában. Az értelmiség fékentartását nevez-